

GIOTTO ZSOLNÁN: A RÓMAI NAVICELLA-MOZAIK EGY KORAI MÁSOLATA

Papp Szilárd

A cikk bővített változata megjelent az *Élet és Tudományban* (71. évf., 20.sz./2016)

A középkorban egy műalkotás másolása teljesen más megítélés alá esett, mint mai világunkban. Manapság ugyanis a szerzői jogok szigorúan próbálják meghatározni az „eredeti mű” fogalmát, s ezzel együtt szabályozni, hogy ki, mikor, milyen mértékben és körülmények között használhat fel mások által létrehozott alkotást. A 14. században a kiemelkedő, híres mű másolása, helyesebben szólva a példa (exemplum) követése már önmagában is kívánatos dolognak minősült. Ráadásul még dicsőséget is hozhatott a „másolóra”, ha az előkép az új műben felismerhetővé vált, vagy ha azt valamilyen értelemben esetleg felülmúlta. E felfogás teológiai alapja részben arra vezethető vissza, hogy a világ teremtésekor az Úr a saját maga képmására, azaz másolással teremtette meg az embert.

Egy előkép követésének, tehát a másolásnak az eredményét szintén nem a mai értelemben kell elképzelnünk. Műalkotások esetében ez ugyanis nem a műszaki pontosságú vagy teljes vizuális azonosságra való törekvést jelentette, hanem a követendő mű bizonyos kiválasztott jellemzőinek a megjelenítését. Egy épület esetében mondjuk a boltozatot tartó oszlopok számának

egyezését, az alaprajz centrális vagy hosszanti formáját, de a megfeleléshez hozzájárulhatott az is, ha a köanyag azonos helyszínről származott. Képeknél leginkább a téma kompozíciójának a hasonlósága volt a legfontosabb kritérium, s a számunkra ma oly lényegesnek tűnő stílus követése alig ismert jelenség a középkorból.

Az eredeti mű

A nyugati keresztény egyházban a jubileumi év szokását VIII. Bonifác pápa vezette be. Az 1300-as esztendő szentévé nyilvánította, melyet a később kialakult hagyomány alapján huszonöt évenként a mai napig kihirdetnek a pápák. A jubileumi évben a hívők könnyebben, s kiterjedtebb módon kaphatnak feloldozást bűneik alól, s a legszélesebb körű bűnbocsánatot római zarándoklattal nyerhetik el. Állítólag már az első, 1300-as szentév alkalmából is több millióan keresték fel az Örök Várost. Róma számára e zarándokhullám természetesen nem csekély anyagi előnnyel is járt.

Sok tényező utal arra, hogy Giotto di Bondonét, az akkori Itália leghíresebb művészt ezzel az első, 1300-as szentévvvel kapcsolatban kérték fel egy több

szempontból is kiemelkedő mű elkészítésére a római Szent Péter-bazilika számára. A mozaiktechnikájú, s az egykori viszonyok között elképesztően monumentális, nagyjából 10 x 14 méteres kép alapját egy evangéliumi történet adta: a tanítványok a viharos Genezareti-tavon hajóztak, amikor megjelent előttük a vízen járó Krisztus. Kápráznak vélték a látványt, s jobbára megrémültek tőle. Péter viszont kilépett a csónakból a vízbe, hogy meggyőződjön mestere kilétéről. Kishitűségében azonban elmerült, s Krisztus mentette ki a hullámok közül. Ezt a már régről ábrázolt jelenetet Giotto egyrészt a tanítványok reakciójának sokszínű megjelenítésével, érzelmeik bemutatásával fogalmazta újjá, másrészt – nyilván a megrendelői igény alapján – az alkotás a mellékalakok bevonásával többrétű, szimbolikus értelmet is kapott. A hánykolódó hajó, benne a tanítványokkal az egyház allegóriájaként jelent meg, s az egész ábrázolás a kereszténység egységét, illetve azon belül a római egyház akkoriban nem egyértelmű vezető szerepét igyekezett propagálni. A hajóval megjelenített egyház-allegóriának köszönhetően a kép a későbbiekben a Navicella, azaz hajócska néven híresült el. Miután a mozaikot a Szent Péter-bazilika nyitott előcsarnokában állították fel, a Rómába áramló zarándoktömegek óhatatlanul is szembesültek vele a vatikáni templomba lépve. Elhelyezkedésének, méretének, szimbolikus tartalmának, de valamelyest alkotójának is köszönhetően a mozaik idővel a nyugati világ egyik legismertebb művévé vált. A 15. századtól kezdve gyakorta másolták számos műfajban, melyek céljuknak megfelelően több-kevesebb hűséggel követték az eredetit. Tekintve, hogy Giotto alkotása a régi Szent Péter-templomot helyettesítő jelenlegi épület 17. századi emelésekor teljesen elpusztult, mára csak a másolatok alapján lehet rekonstruálni az eredeti művet.

Kiszolna és középkori temploma

Erdély északkeleti sarkában, Beszterce városának szomszédságában található egy település, melynek középkori magyar neve, Zsolna, szláv eredetű szóból szá-

A KISZSOLNAI TEMPLOM MEGMENTÉSE

A KISZSOLNAI EVANGÉLIKUS TEMPLOM DRÁMÁJA

Szűcs Endre

Amilyen örömmel és számomra is szívszorító nosztalgiával beszélgettem a sokoldalú Diószegi Lászlóval, ugyanolyan lelkesedéssel emlékszem a Teleki László Alapítvány 2016. decemberi konferenciájára, mely a *Megújuló magyar műemlékek a Kárpát-medencében, a Rómer Flóris Tervben* címet kapta. Ez is, mint az előzőek, nagy sikert aratott. Engem – a többi között – legjobban a kiszolnai templom viszontagságos története fogott meg. Hogy miért? Egyrészt elégikus története,

másrészt kelet-közép-európai voltának nagyon is magas európai színvonalra, és a három nemzet együttlétének ténye, a megmenekülés, újjászületés magyar–szász–román együttgondolkodásának felröppent szívárványa. Csak nehogy délibáb legyen belőle...

A templomra egy, a közelmúltban történt felfedezés hívta fel a hazai és nemzetközi figyelmet: szentélyében Giotto Navicella-kompozíciójának a negyedik, eddig ismeretlen másolatát sikerült beazonosítani. A kiszolnai templom drámáját Papp Szilárd művészettörténész, Kiss Lóránd falképregesztőr és a Möller István Alapítványt képviselő Kollár Tibor pszichiáter, örökségvédő írásából ismerhetjük meg.

Francesco Berretta: Giotto Navicella-mozaikjának másolata, 1628, Róma, Vatikán. Fotó: Wikipédia